

УДК [930.2:070:061.2–055.2](477)“1948/1953”

Інна Постика

**ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ УКРАЇНКИ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО РУХУ (1948–1953 РР.)**

У статті проаналізовані матеріали періодичної преси зарубіжної українки як джерела з історії українського жіночого руху за кордоном у 1948–1953 рр. Визначена основна тематична скерованість статей. Досліджено жіночі організації, інформація про які подана в періодиці. Стаття розкриває роль преси у вивченні жіночих організацій в еміграції. Визначені основні різновиди інформації для дослідження жіночих об'єднань, які містяться у газетах. Зокрема, проаналізовані фотодокументи, як зображувальні джерела, оскільки вони виступають важливим джерелом при дослідженні жіночого руху. Матеріали статей представляють значну цінність для дослідження цієї тематики тому, що вони є одним із основних джерел з задекларованої проблематики.

Ключові слова: періодичні видання, зарубіжна українка, український жіночий рух, еміграція, джерельна база.

Після Другої світової війни багато українців опинилися за межами своєї Батьківщини. На теренах інших країн, вони розпочали гуртуватися, створювати свої організації, союзи. Не виключенням були й жінки, які ще на початку 20-х рр. XX ст. починають створювати свої організації у Канаді, Франції, США, Німеччині, Австралії та інших країнах світу. Це "Союз українок Канади", "Організація українок Канади", "Союз українок Франції", "Союз українок Америки" тощо.

Мета статті – проаналізувати матеріали статей газет зарубіжної українки та визначити їх джерелознавчу цінність.

На сьогоднішній час є декілька історичних праць про жіночі організації за кордоном, зокрема праці, присвячені Союзам українок Канади та Америки [1–3]. Так, у 1941 р. виходить "Ювілейна книжка Союзу українок Америки (1925–1940 рр.)" [1], присвячена 15-річчю заснування цієї організації. У ній детально досліджена діяльність "Союзу українок Америки", представлені звіти роботи відділів, які входили до її структури, подано діяльність "Союзу українок Канади", простежено становище жінок в Україні у XIX – на початку XX ст., короткі відомості про жіночі організації в Україні, їх завдання, детально розглянуто функціонування "Союзу українок у Львові".

Чільне місце в історіографії вивчення діяльності жінок за межами України має праця голови "Союзу українок Канади" упродовж 1942–1948 рр. Н. Когуської "Чверть століття на громадській ниві 1926–1951: Історія Союзу українок Канади" [2]. У ній висвітлено діяльність "Союзу українок Канади", простежено основні напрямки роботи, вміщено відомості про перший часопис "Український голос", що виходив у Канаді.

Значний вклад у дослідження діяльності жіночого руху за межами нашої країни має ювілейна книга з нагоди 30-тилітньої діяльності жіночого товариства при катедрі Святого Івана у Едмонтоні "Історія відділу Союзу українок Канади 1926–1956" [3], яку впорядкувала Д. Яндова, голова жіночого товариства у 1938 р. У ній представлена історія жіночої організації, її основна діяльність, загальні відомості про голів жіночого товариства та почесних членів. Висвітлено основні завдання інституції, її роль у відкритті дитячих садків та шкіл, подано діяльність комітетів, які входили до жіночої організації.

Проте, сьогодні не має спеціальних джерелознавчих досліджень, у яких би аналізувалася періодичні видання як джерело з історії українського жіночого руху в еміграції у 1948–1953 рр., що й обумовлює актуальність даної статті.

Аналізуючи досліджувану проблематику, нами опрацьовано шість найменувань газет, які висвітлювали діяльність жіночих організацій в еміграції. Це видання, які виходили за кордоном українською мовою: "Гомін України", "Наша мета", "Український самостійник", "Українське слово", "Український голос" та "Новий шлях". Повністю збережені тиражі газети "Новий шлях". Декількома номерами представлені газети "Український голос" за 1948 р., "Українське слово" за 1950–1953 рр., "Український самостійник" за 1952–1953 рр., "Гомін України" та "Наша мета" за 1953 р. Вони не мають повністю зібраної колекції номерів за весь рік, тому кількість поданих статей незначна.

Чотири газети були видані у Канаді, дві з них "Український голос" та "Новий шлях" у Вінніпезі і дві: "Гомін України" та "Наша мета" у Торонто. Лише по одній газеті представлена Німеччина і Франція. Зокрема, у Мюнхені – "Український самостійник", у Парижі – "Українське слово". Найбільша кількість газет, виданих у Канаді обумовлюється тим, що там знаходиться найбільша українська діаспора світу.

Проаналізувавши матеріали газет, виявлено 615 статей, які висвітлювали діяльність українських жіночих організацій за кордоном. Інформація щодо кількісних показників статей за роками подано у таблиці 1.

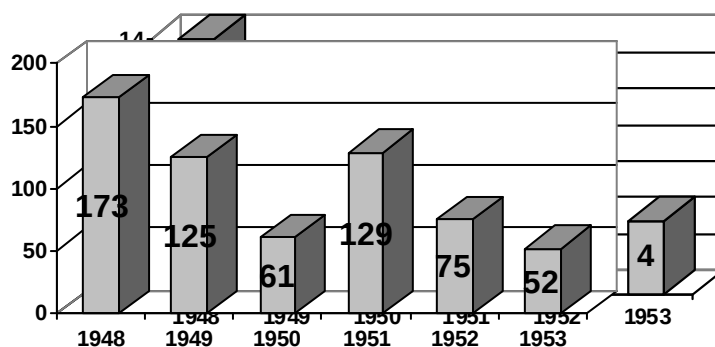
Таблиця 1

Назва газет	Роки видання газет						Усього
	1948	1949	1950	1951	1952	1953	
	Кількість статей						
“Український голос”	18	—	—	—	—	—	18
“Українське слово”	—	—	2	8	2	1	13
“Український самостійник”	—	—	—	—	4	2	6
“Гомін України”	—	—	—	—	—	2	2
“Наша мета”	—	—	—	—	—	1	1
“Новий шлях”	155	125	59	121	69	46	575
Усього	173	125	61	129	75	52	615

Таким чином, основою при вивченні українського жіночого руху в еміграції є газета "Новий шлях", представлена найбільшою кількістю статей та задовільною збереженістю. Це обумовлено тим, що ця газета мала значну підтримку з боку "Організації українок Канади" (далі – ОУК), тому діяльності жіночим організаціям газета приділяла значну увагу. "Новий шлях" містить широкую інформацію при розгляді жіночих організацій.

Проводячи аналіз кількості статей за роками, прослідковуємо тенденцію, що у 1948 р. жіночому руху в еміграції присвячено 173 статті, у 1949 р. – 125 статей, у 1950 р. – 61 стаття, у 1951 р. – 129 статей, у 1952 р. – 75 статей, у 1953 р. – 52 статті. Інформація подана у діаграмі 1.

Діаграма 1

Отже, найбільша кількість статей представлена у 1948 р., далі відбувається спад публікацій з цієї тематики. Це обумовлюється тим, що після Другої світової війни багато українців емігрувало в інші країни світу, у яких створювали різні організації, тому саме у цей період діяльності жіночих організацій приділялося достатньо уваги у періодичній пресі.

При дослідженні основної тематики статей виділяються основні жіночі організації про діяльність яких висвітлювалося на шпальтах періодичної преси. Інформацію щодо різновидів жіночих організацій на шпальтах газет подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Назва жіночих організацій	Кількість статей
"Союз українок Франції".	8
"Союз українок Канади".	9
"Союз українок Америки".	6
"Локальна жіноча рада".	1
"Жіноче товариство імені Л. Українки".	9
"Жіноче товариство імені Басарабової".	18
"Жіноче товариство "Доньки України".	1
"Жіноче товариство Святої Анни".	1
"Організація українок Канади".	448
"Організація українок Канади імені Басараб".	2

"Об'єднання українських жінок на еміграції".	8
"Комітет українок Канади".	32
"Жінки Українського Золотого Хреста".	1
"Жіноче товариство княгині Ольги".	1
"Союз українок Британії".	2
"Жіноче товариство імені Кисілевської".	1
"Жіночий відділ УПА".	1
"Жіноча організація "Союз українських канадійських ветеранів".	1
"Жіноче товариство при філії УНО".	1
"Жіноче товариство імені М. Маркович".	5
"Світове об'єднання матерів".	1
"Канадійська жіноча рада".	3
"Ліга українських католицьких жінок".	3
"Жіноча секція при українському відділу канадійського легіону".	2
"Союз українок Аргентини".	3
"Жіноча секція "Просвіти".	3
"Світова федерація українських жіночих організацій".	10
"Союз українок Австралії".	7
"Жіноча секція "Сокіл".	1
"Жіноче товариство імені О. Кобилянської".	1
"Жіноча секція Ліги Визволення України".	1
"Жіноча секція "Хліборобсько-освітнього союзу".	1
"Союз католицьких жінок".	1
"Жіноча секція у Киритабі".	1
"Канадійська федерація жінок".	1
"Матірний союз українок".	2
"Міжнародна жіноча рада".	1
"Жіноча громада Англії".	1
Різні (українське жіноцтво на конгресах).	16
Всього	615

Таким чином, періодична преса зарубіжної україніки висвітлювала діяльність 38 українських жіночих організацій, які діяли на теренах інших країн. Найбільша кількість статей розповідала про діяльність ОУК, що обумовлено тим, що ця організація була найактивніша у своїй діяльності.

За тематикою статті поділяються на 6 груп: повсякденна діяльність жіночих організацій – 372 статей; збори жінок – 101 стаття; звернення до жінок – 23 статті; спогади членів жіночих організацій – 3 статті; публіцистика та репортажі (про жінок "піонерок" українського жіночого руху та еміграція) – 4 статті; об'яви (які виходили під назвою "Вісті з товариств", або "Річні збори") – 112 статей. Інформація щодо кількісних показників тематичних груп подана у діаграмі 2.

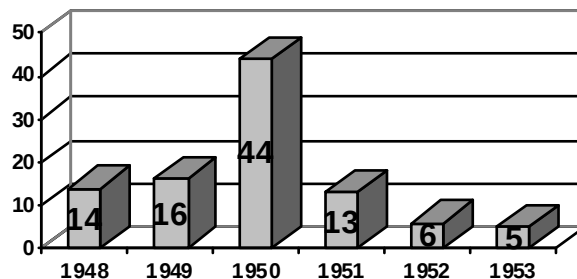
Діаграма 2

Для дослідження жіночого руху великого значення набувають статті першої тематичної групи, представленої найбільшою кількістю статей, у них подано звіти з діяльності, безпосередньо описана робота жіночих організацій, участь жінок в організації свят, присвячених Лесі Українці, Т. Шевченку, Дню матері тощо.

Окремо у цій групі, виділені статті, які містять подяки членам жіночих організацій за те, що вони допомагали громадянам, які опинилися за межами України. Відповідно, динаміку публікацій подяк членам жіночих організацій подано у діаграмі 3.

Діаграма 3

Таким чином, 1948 р. представлений найбільшою кількістю статей у який містяться подяки, далі майже однаково кількість статей, які підтверджують допомогу жінок особам, які потребували допомоги.

Значний вклад роблять у дослідження статті другої тематичної групи, у яких представлена інформація про проведення збори жінок, конференції, конгреси, з'їзди тощо. Ці статті вміщують значну інформацію, бо на таких зборах жінок були прийняті плани роботи, постанови, резолюції тощо.

Так, у статті "XIII Крайова конференція ОУК" [4, с. 4], зазначено, що на цій конференції, яка проходила наприкінці грудня 1950 р., виділено такі напрямки роботи ОУК: виховання української молоді у пошані до своєї країни; поширення культурно-освітньої діяльності через курси, свята, народне мистецтво; посилення допомоги та збільшення фондів Золотого Хреста; надання матеріальної підтримки журналові "Жіночий світ"; зміцнення ОУК через приєднання нових членів; заснування нових відділів; посилення організаційної діяльності; активізація молодих жінок та приєднання їх до ОУК; співпраця з українськими та англійськими організаціями; праця у "Світовій федерації українських жіночих організацій" (далі – СФУЖО) тощо. На конференції ОУК, у липні 1952 р. ухвалено найважливіші постанови, серед них такі: співпраця з загальним жіночим рухом Канади; толерантність до інших українських жіночих організацій, які діяли для добра українського народу і Канади; подальша допомога "залишенцям"; посилення українськими книжками шпитальних і різних публічних бібліотек; виховання молоді на прикладах сильних, здорових і свідомих членів української нації і громадян Канади через рідні школи, дитячі садки тощо [5, с. 3].

Важливе значення для дослідження мають резолюції, серед них "Резолюція XII Крайової конференції ОУК" 1949 р. [6, с. 3], у якій відзначені основні завдання ОУК. Зокрема, виділено чотири резолюції: загальні, виховні, гуманітарні, суспільно-організаційні. Серед загальних резолюцій виділені такі: жінки повинні допомагати газеті "Новий шлях" приєднанням нових передплатників; збиранням коштів на пресовий фонд; вступом у ряди місцевих жіночих рад для праці у розв'язанні загальних жіночих проблем; вступом у ряди "Консумерсу" – жіночого руху, який боровся проти "надужиття і визиску" в продажу і домагався контролю цін і якості споживчих товарів; збільшення експонатів музею ОУК. Усе жіноцтво мало ставитися зі щирістю, ввічливістю, пошаною та любов'ю до українських новоприбулих громадян надавати їм допомогу і пораду та вітати їх радо та з сестринською щирістю у рядах ОУК [6, с. 3].

У виховних резолюціях виділялося наступне: посилення опіки над молоддю; виховання їх у пошані та віри до батьків, любові до рідного народу; плекання рідної мови, культури, традицій, щоб молодь була корисна для своїх родин, українського народу та для Канади [6, с. 3].

Гуманітарні резолюції стосувалися наступного: українцям, які внаслідок Другої світової війни були змушені залишити рідні землі та знаходилися в чужих краях і таборах, жінки мали б допомагати морально і матеріально [6, с. 3].

Суспільно-організаційні резолюції окреслювали, що члени ОУК мали б творити національну культуру в Канаді, захищати її самобутність [6, с. 3].

Статті третьої тематичної групи представляють звернення членів жіночих організацій до жінок. Так, у зверненні до жінок України [7, с. 4] окреслювалися основні напрямки роботи. Зокрема, вказувалося, що ОУК та її відділи вели корисну зорганізовану діяльність у гуманітарній, культурно-освітній й господарській сфері. Найбільше вони присвятили свою діяльність допомозі українським жінкам, рятуючи своє життя перед "тортурами комунізму". Вони видавали різні публікації, книжки, журнали, часописи. Перед III конгресом українців Канади, який відбувся у лютому 1950 р. голова СФУЖО О. Кисілевська звернулася до українського жіноцтва, виділила завдання жіночих організацій. Вона зазначила, що жінки повинні допомагати виховувати молоде покоління у релігійному й

національному дусі, позаяк "від цього залежить даліше національне існування й розвиток життя української еміграції, як і тих, що вже мають повні громадські права в Канаді" [8, с. 7].

Вказувала на тому, що опіку над молоддю варто розпочинати з засновування дитячих садків, поставити на найкращому рівні рідну школу, щоб вона могла гідно сповнити своє велике завдання через курси українознавства в університетах, допомагати в здобутті вищої освіти талановитій молоді [8, с. 7].

У сфері суспільного захисту й здоров'я, важливим питанням, на думку О. Кисілевської, була боротьба з вживанням алкоголю. Окрім того, на думку голови СФУЖО, важливою була допомога у переселенні з Європи значної частини осіб, заслужених в громадській науковій та фаховій праці, також матерів з дітьми. У політичній сфері, українське жіноцтво мало б зберігати понадпартійність [8, с. 7].

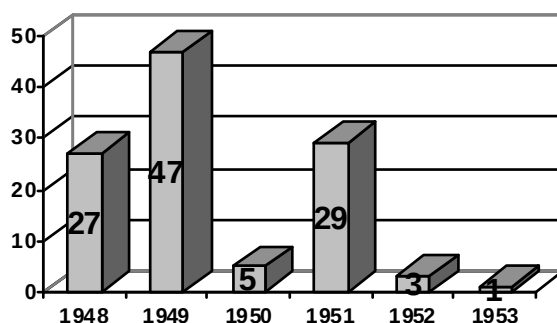
Четверта тематична група містить спогади членів жіночих організацій. Зокрема, Є. Ситник, поділилася враженнями про з'їзд та конгрес жінок, поділилася враженнями про подорож Альбертою.

Є. Ситник зазначала: "З'їзд Заходу дав нам велику моральну насолоду, підніс в очах наших співгромадян високу нашу культуру, нашу пісню і наше мистецтво, а в нас вплив надію на оживлення праці для добра Канади й нашої України..." [9, с. 3].

П'ята тематична група містить репортажі – розповідь про жінок "піонерок" українського жіночого руху: М. Гладку, Г. Романець, М. Магас, про них вела репортаж Є. Ситник, яка відвідала їх. Вона описала життя перших жінок, які приїхали за кордон, взявши у них інтерв'ю про еміграцію, у якій описано основні етапи еміграції та започаткування жіночого руху.

Значна цінність шостої тематичної групи – об'яви, що містяться у газеті "Новий шлях", вони інформують про збори жіночих організацій. Аналізуючи об'яви, можемо стверджувати, що жінки збиралися на засідання, проводили звіти з роботи тощо. Інформація щодо кількісних показників публікацій об'яв подано у діаграмі 4.

Діаграма 4

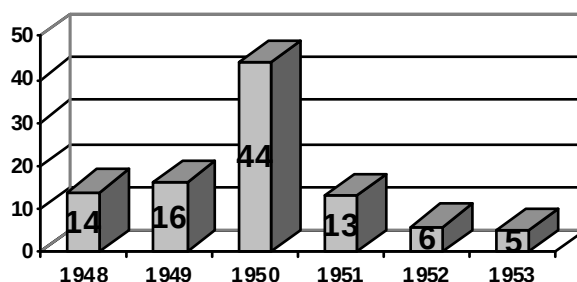

Таким чином, динаміка публікацій об'яв надає інформацію про збори жінок, їх активність у проведенні річних зборів, конференцій тощо.

Аналізуючи матеріали періодичної преси окремо виділилися фотодокументи, які містяться на шпальтах газет. Фотодокументи, як зображувальні джерела, є окремим видом джерел, які несуть значну інформаційну цінність для дослідження. Вони є свідками тих подій, про які йдеться у статтях, формують уяву про зовнішній діячів жіночих організацій.

Серед досліджуваних газет фотодокументи представлені у двох газетах: "Новий шлях" та "Український самостійник". Загальна кількість фотодокументів складає 98 фотографій, серед них 97 фото знаходиться у газеті "Новий шлях" та лише одне фото у газеті "Український самостійник". Серед них виділені такі різновиди фотографій: портретні – 71 фотографія, колективні – 16 фотографій, подійові – 11 фотографій. Інформація щодо кількісних показників, що стосуються фотодокументів по подана у діаграмі 5.

Діаграма 5

Практично однакова кількість фотодокументів містять статті за 1948–1949 рр., 1951 р., 1952–1953 рр. Найбільшу кількість фотографій і портретів представлено у 1950 р.

Одним із основних видів джерел з історії українського жіночого руху в еміграції (1948–1953 рр.) є преса зарубіжної україніки, яка розкриває діяльність жіночих організацій, що діяли у різних країнах світу, вони формують джерельну базу для вивчення жіночих організацій за кордоном. Матеріали на шпальтах газет несуть різну за видом та формою інформацію, яка допомагає формувати погляд на вклад жіночих об'єднань у розвиток суспільства. Окрім статей у газетах містяться і фотодокументи, як окремий вид джерельної інформації. Вони виступали свідками подій, представляли портрети діячок жіночого руху, що мало значний внесок у історичне джерелознавство.

Список використаних джерел

1. Ювілейна книжка Союзу українок Канади 1925–1940. – Нью-Йорк: Союз Українок Канади, 1941. – 254 с.
2. Когуська Н. Л. Четверть століття на громадській ниві 1926–1951: Історія Союзу українок Канади / Н. Л. Когуська. – Вінніпег, 1952. – 540 с.
3. Історія відділу Союзу українок Канади 1926–1956 / [ред. Д. Яндова]. – Едмонтон, 1957. – 216 с.
4. Стебницька О., Ситник Є. XIII Крайова конференція ОУК / О. Стебницька, Є. Ситник // Новий шлях. – 1951. – № 11. – С. 4.
5. Ситник Є. Дещо з конференції ОУК / Є. Ситник // Новий шлях. – 1952. – № 85. – С. 3.
6. Резолюції XII Крайової конференції ОУК // Новий шлях. – 1949. – № 59. – С. 3.
7. Голос жіноцтва в Україні // Новий шлях. – 1952. – № 108. – С. 4.
8. Кисілевська О. Слово до українського жіноцтва з приводу III конгресу українців Канади / О. Кисілевська // Новий шлях. – 1950. – № 7. – С. 7.
9. Ситник Є. Мої враження із з'їзду Заходу / Є. Ситник // Новий шлях. – 1948. – № 57. – С. 3.

Инна Постыка

ПЕРИОДИЧЕСКИЕ ИЗДАНИЯ ЗАРУБЕЖНОЙ УКРАИНИКИ КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ УКРАИНСКОГО ЖЕНСКОГО ДВИЖЕНИЯ (1948–1953 ГГ.)

В статье проанализированы материалы периодической прессы зарубежной украиники как источника по истории украинского женского движения за границей в 1948–1953 гг. Определена основная тематическая направленность статей. Исследовано про какие женские организации было описано в периодике. Статья раскрывает роль прессы в изучении женских организаций в эмиграции. Определены основные виды информации для исследования женских объединений, которые содержатся в газетах. Проанализированы фотодокументы, как изобразительные источники, поскольку они выступают важным источником при исследовании женского движения. Материалы статей представляют большую ценность для исследования этой тематики потому, что они являются одним из основных источников по данному вопросу.

Ключевые слова: периодические издания, зарубежная украиника, украинское женское движение, эмиграция, источниковая база.

Inna Postyka

THE PERIODICALS OF UKRAINIAN STUDIES ABROAD AS A SOURCE FOR THE HISTORY OF THE WOMEN'S MOVEMENT (1948–1953)

In the article there have been analyzed the materials of the periodical press of Ukrainian studies abroad as a source of history of the Ukrainian women's movement abroad during the period of 1948–1953. It has been defined the main subject area of the articles. It has been investigated which women's organizations were described in the periodicals. The article reveals the role of printed press for the studying of women's organizations in emigration. It has been determined the main varieties of information for investigation of the women's associations presented in the newspapers. Besides, there have been analyzed documentary photographs as visual sources because they are the main source for the women's movement investigation. The materials of the articles are considered to be of great importance for studying of this subject area as they are one of the key sources on the problem.

Key words: periodicals, foreign ucrainica, the Ukrainian women's movement and emigration, the source base.